

Hyvässä seurassa Tieteellisten seurain valtuuskunnassa

■ Aura Korppi-Tommola ja Hannu Heikkilä

Suomessa tieteen harjoittajien ja valtiovallan yhteistyö toimii poikkeuksellisella tavalla. Opetusministeriö on tukenut yli sata vuotta Tieteellisten seurain valtuuskunnan toimintaa ilman, että se olisi pyrkinyt vaikuttamaan tieteellisten seurojen työn sisältöön. Valtiovalta on uskonut tutkijoiden vapaan kansalaistoiminnan ja tieteen riippumattomuuden olevan hyödyksi yhteiskunnalle. Yhteistyö on viimeisten kahdenkymmenen vuoden kuluessa vain vahvistunut ja myös valtuuskunnan painoarvo osana tutkimusjärjestelmää on kasvanut.

Tieteenharjoittajien järjestäytyminen

Osana suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kasvua oli 1800-luvun lopulla maahamme perustettu jo yli 30 tieteellistä seuraa, jotka toimivat humanistisen, yhteiskunnallisen sekä lääke- ja luonnontieteellisen tutkimuksen aloilla. Tieteellisten seurojen määrän noustessa syntyi ajatus yhteisen valtuuskunnan perustamisesta. Asiaa valmistelemaa työryhmää johti tunnettu matemaatikko, todellinen valtioneuvos Lonrenz L. Lindelöf. Hän toimi vuosina 1867–1908 pysyvänä sihteerinä Suomen Tiedeseurassa, jolla oli akuutti tilantarve. Työryhmän mietintö antoi vuonna 1899 perustetulle Tieteellisten seurain valtuuskunnalle paitsi yhteisten tilojen hoitotehtävän myös laajemman merkityksen.

Työryhmä korosti sananmukaisesti, että "nykyisten tieteellisten seurojen vapaan itsemääräämisoikeuden ja täydellisen riippumattomuuden rajoittaminen olisi haitallinen kotimaisen tutkimuksen kehitykselle." Muistion mukaan olisi yksityisten seurojen "saatava nauttia hallituksen voimakasta tukea ilman ehtoja ja rajoituksia." Tieteelliset seurat oli toisin sanoen pidettävä valtiollisen politiikan ulkopuolella yhteisinä, joissa tieteellinen ajattelu

saattoi edetä riippumatta poliittisista suhdanteista. Seurojen oman talon yhtenä tehtävänä olikin turvata riippumattomien tieteellisten seurojen toimintaedellytykset poliittisessa tilanteessa, jossa Helsingin yliopiston kohtalo oli venäläistämispaineiden takia uhattuna.

Työryhmällä oli myös muita ehdotuksia, jotka valtuuskunnan sihteeri, professori J. A. Palmén nosti uudelleen esille toukokuussa 1910. Lindelöfin työryhmän ehdotuksessa oli nimenomaan lähdetty siitä, ettei valtuuskunnan tapaista arvovaltaista elintä ollut tarkoituksenmukaista asettaa vain rakennuksen ja kirjaston hoitokunnaksi. Valtuuskunta, jonka jäsenistöllä oli korkea muodollinen pätevyys, muistutti ulkomaiden tiedeakatemiaita. "Hän, joka vuonna 1896 mielenkiinnolla osallistui komiteatyöhön mutta sittemmin ei ole havainnut mitään toimia muiden tuolloin esitettyjen ehdotusten toteuttamiseksi, uskaltaa toki toivoa Valtuuskunnan nyt haluavan omistaa kysymykselle huomiota", Palmén vetosi.

Valtion tutkimusstipendejä koskeva ehdotus oli menettänyt ajankohtaisuuttaan Helsingin yliopiston dosenttistipendien tultua käyttöön. Palménin mielestä stipendijärjestelmää oli kuitenkin syytä kehittää ajatellen maaseudulla työtään tekeviä tutkijoita. Tällaisia olivat lähinnä opettajat, jotka halusivat jatkaa tieteen piirissä.

Ensisijaista Palménin mielestä oli toteuttaa "Revy", joka kertoisi säännöllisesti kulttuurikielillä Suomen tieteellisten seurojen kokouksista, tutkimuskysymysten ratkomiseen liittyvästä edistymisestä erityisesti Suomen maan ja kansan osalta. Aikakauskirja ei olisi tarkoitettu niinkään suurelle suomalaiselle yleisölle kuin kokoamaan maamme tiedeyhteisöä ja antamaan ulkomaille kokonaiskuva siitä, mitä Suomessa

tehtiin. Näin lehti esittelisi Suomea tiedemaana ja olisi osa sitä aikakauden politiikkaa, jolla Suomea ja sen kulttuuria tehtiin ulkomailla tunnetuksi. "Näiden kysymysten taloudellista puolta täytyy täysin arvioida, mutta se ei saa peittyä aatteellisen puolen alle", Palmén jatkoi.

Palménin ehdotukset ja niihin liittyvät lausunnot saivat yksityiskohtaisemmassa käsitelyssä myönteisen mutta varovaisen vastaanoton. Stipendijärjestelmän kehittäminen jäi senaatin kirkollisiasiaintoimituskunnan ja Helsingin yliopiston huoleksi. Uusien aloitteiden hoitamista varten asetetun toimikunnan työ päättyi vuonna 1914 ensimmäisen maailmansodan puhkeamiseen. Sodan jälkeen asiaan ei palattu, vaan toiminta kohdistui 1920- ja 1930-luvulla jäsenseurojen kokous- ja kirjastotoiminnan perinteiseen tukemiseen.

Uusia tieteellisiä seuroja perustettiin 1920- ja 1930-luvulla yli kaksikymmentä vuosikymmentä kohden. Sotavuosina vauhti hiljeni, mutta 1960-luvulta lähtien uusien seurojen määrä on jälleen ollut suuri. Taustalla on ennen kaikkea tieteen eriytyminen yhä uusille aloille sekä tieteiden välisten yhteisöjen syntyminen. Suomenkielisellä seuralla on usein ruotsinkielinen sisärjestö. Valtakunnallisten organisaatioiden lisäksi on perustettu paikallisia tai alueellisia seuroja.

Kun Tieteellisten seurain valtuuskuntaan hyväksyttiin uusia jäseniä vain niukasti, muut seurakokoukset perustivat vuonna 1974 Tieteellisten seurojen neuvoston yhteistyöelimekseen. Toukokuussa 1979 pidettiin tieteellisten seurojen yhteinen edustajakokous, josta lähti liikkeelle toimenpiteet kahden kattojärjestön yhdistämiseksi. Tämän tuloksena saatiin huhtikuussa 1981 uudet säännöt, joiden mukaisesti Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Tieteellisten seurojen neuvosto yhdistivät toimintansa ja muodostivat uuden, maamme tieteellisten seurojen yhteisen, Tieteellisten seurain valtuuskunnan nimeä kantavan katto-organisaation. Opetusministeriö vahvisti uudet säännöt vuoden 1981 viimeisenä päivänä. Samalla opetusministeriö vahvisti valtuuskunnan seurojen luettelon, johon sisältyivät entiset Tieteellisten seurain

valtuuskuntaan ja Tieteellisten seurojen neuvoston kuuluneet seurakokoukset.

Ensimmäinen uusien sääntöjen mukaista vuosikokousta maaliskuussa 1982 edelsi opetusministeriön vastaanotto, jossa tiede- ja kulttuuriministeri Kaarina Suonio virallisesti julkisti ministeriön päätöksen valtuuskunnan uusien sääntöjen vahvistamisesta. Valtuuskunnan puheenjohtaja, professori Jorma K. Miittinen arvioi vastauspuheessaan uusien sääntöjen luovan edellytykset tieteellisten seurojen toiminnan elvyttämiseksi ja yhteistyön laajentamiseksi valtakunnallisella tasolla.

Vuosi 1983 oli uuden valtuuskunnan ensimmäinen kokonainen toimintavuosi, jonka alusta lähtien valtuuskunnalla oli kokopäiväinen toiminnanjohtaja, ensin dosentti Per-Edvin Persson. Tämän jälkeen otettiin käyttöön jäsenseuran henkilömäärään perustuva jäsenmaksu, joskin valtionapu jäi edelleen keskeiseksi valtuuskunnan toiminnan rahoituksessa. Vahvistuneet resurssit mahdollistivat sen, että aiemmin kokoustiloihin ja kirjastokokoelmien hoitoon liittynyt työskentely kohdistui myös useille muille aloille.

Laki Tieteellisten seurain valtuuskunnasta

Valtuuskunta toimi yli sata vuotta keisarillisen senaatin vuonna 1899 antaman määräyksen pohjalla. Alkujaan valtuuskunnassa oli vain kahdeksan jäsenseuraa, ja Suomalainen Tiedekatemia otettiin jäseneksi perustamisvuotenaan 1908.

Valtuuskunta sai opetusministeriön kautta valtionavustusta budjettivaroista ja 1990-luvulta lähtien veikkausvoittovaroista. Vuoden 2000 perustuslaki edellyttää, että valtionavustusta saavat yhteisöt ovat oikeustoimikelpoisia yhteisöjä. Tämän takia opetusministeriö asetti työryhmän selvittämään valtuuskunnan oikeudellista asemaa. Työryhmän ehdotuksen mukaisesti eduskunta säätöi Lain Tieteellisten seurain valtuuskunnasta (938/2006).

Laki vahvisti valtuuskunnan asemaa julkisoikeudellisena yhteisönä. Lain edellyttämä sääntömuutos toteutettiin seuraavana keväänä. Val-

tuuskunnalla on laajat itsenäiset toimivaltuudet ja se toimii kyseisen lain, sääntöjensä ja osin yhdistyslain puitteissa. Jäsenseuraluetteloa ei enää tarvitse vahvistaa opetusministeriössä.

Palvelut jäsenseuroille

Jäsenseurojen toiminnan tukeminen on ollut eräs valtuuskunnan perustehtävistä. Aluksi oli vain toimitalo ja kirjasto. Palvelujen kehittäminen alkoi 1980-luvulla valtuuskunnan laajentamisen ja taloudellisen pohjan vahvistumisen myötä. Seurojen julkaisu toiminnan monipuolinen tukeminen on palvelujen ydin.

Toimitilat

Tieteellisten seurain valtuuskunnan perustamisen taustalla oli ennen kaikkea se tilanne, että tieteellisten seurojen kokoustoimintaa ja kirjastoja varten oli rakennettu Helsinkiin Kasarmikadulle ns. Pöllölän talo. Rakennuksen käyttöä varten tarvittiin hoitokunta, jollaisena valtuuskunta toimi. Kun nykyinen Eduskuntatalo valmistui, tieteelliset seurat saivat ahtaaksi käyneen Pöllölän tilalle vuonna 1931 Säätytalon.

Säätytalon käyttöä tieteellisten seurojen taroituksiin rajoitti se, että valtiovalta saattoi hyvinkin lyhyellä varoitusajalla ottaa tilat käyttöönsä. Monivaiheisten tapahtumien jälkeen valtuuskunta päätyi valtioneuvoston kanslian kanssa ratkaisuun: peruskorjattuun Säätytalon saatiin käyttöoikeus, minkä lisäksi tieteellisiä seuroja varten kunnostettiin entinen koulurakennus Kirkkokatu 6:ssa. Se on Tieteiden talona vakiintunut jäsenseurojen kokous- ja konferenssipaikkana.

Tieteellisten seurain valtuuskunta sai tilat Mariankatu 5–7:ssä, kun toimistot piti 1980-luvulla muuttaa pois Säätytalosta. Osa jäsenseuroista on muuttanut omiin huoneistoihinsa ja osa on saanut tilat valtuuskunnan kautta mm. Tieteiden talolta.

Julkaisu toiminnan tukeminen

Tieteellisillä seuroilla on Suomessa se rooli, joka monissa muissa maissa on yliopistojen yhteydessä toimivilla yliopistopainoilla. Seurat ovat 1800-luvun lopulta lähtien olleet tutkimustu-

lostien pääasiallisia julkaisijoita, ja siten seurojen julkaisu toiminta on osa tutkimusjärjestelmää. Seurojen kokoelmien merkitys oli verrattavissa lähinnä Helsingin yliopiston kirjastoon. Epätarkoituksenmukaiset tilat Säätytalolla ja hallinnollinen epämääräisyys johtivat siihen, että kokoelmat siirrettiin 1970-luvun lopulla valtion omaisuudeksi ja luovutettiin mm. Helsingin yliopiston kirjastoon ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskukseen.

Toisen maailmansodan jälkeen painotekniikan kehittyminen mahdollisti julkaisumäärien kasvun. Julkaisu toiminnan hajautuessa pieniin yksiköihin tieteellisten seurojen työskentely uhkasi jäädä jälkeen alan kehityksestä, sillä vain muutamalla suurella seuralla oli mahdollisuus palkata ammattitoimittajia. Yhteistyössä opetusministeriön kanssa valtuuskuntaan perustettiin 1980-luvun lopulla Julkaisukeskus, jonka tehtäväksi tuli tukea ja auttaa seuroja julkaisujen tuottamisessa, myynnissä, varastoinnissa ja vastata julkaisujen kansainvälisestä vaihdosta.

Marraskuussa 1987 perustettiin Tiedekirja–Vetenskapsbokhandeln-myyntinäyttely, joka myy ja markkinoi lähes 200 jäsenseuran julkaisuja. Eniten julkaisevat Suomalainen Tiedeakatemia, Suomen Tiedeseura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Svenska Litteratursällskapet. Myös Suomalais-Ugrilaisen Seuran julkaisut ovat sekä kansallisesti että kansainvälisesti merkittäviä. Julkaisuvarastossa säilytetään 80 seuran julkaisuja, ja varasto huolehtii Tiedekirjan postimyyntin lähetyksistä.

Tieteellisten seurojen julkaisujen näkyvyyttä lisättiin Julkaisukeskuksen alkuvuosina lähinnä luetteloita ja esitteitä tekemällä samoin kuin osallistumalla kirjamesuille. Sähköisen asioinnin yleistyessä perustettiin yhteistyössä Tampereen yliopiston kirjaston ja Suomen tiedekustantajien liiton kanssa tiedekirjallisuuden verkkokauppa Granum. Valtuuskunta on ollut mukana elektronisen julkaisemisen FinOA-ryhmässä ja alan pohjoismaisessa projektissa.

Valtuuskunnan palveluksessa on toimittaja, joka auttaa jäsenseuroja taitossa ja kilpailuttaa painatustöitä. Viime vuosien uutuus on verkkojulkaisemisen tukeminen ja neuvonta. Mahdol-

lisuutta pitää omat verkkosivut valtuuskunnan palvelimella käyttää lähes sata jäsenseuraa.

Tieteellisten seurain kirjastoa purettaessa valtuuskunnan yhteyteen perustettiin Vaihtokeskus ja julkaisuvarasto turvaamaan tieteellisten seurojen kansainvälinen julkaisuvaihto, joka perustuu Unescon kansainväliseen sopimukseen. Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskuksen toiminta on monien muutosten, kehittämissuunnitelmien ja henkilövaihdojen jälkeen vakiintunutta. Vaihtokeskuksella on yli 3 000 vaihtokumppania, ja Suomeen saadaan vaihdossa yli 8 000 julkaisusarjaa. Vaihtokeskus on lisäksi hankkinut käyttöoikeuden 44 elektroniseen julkaisuun. Vaihtojen painopiste on siirtymässä luonnontieteellisistä julkaisuista humanistiseen kirjallisuuteen.

Viime vuosina yhteistoiminta tieteellisten kirjastojen kanssa on vilkastunut, ja Vaihtokeskus on järjestänyt useita vaihtotoimintaa koskevia seminaareja kirjastonhoitajille ja tieteellisille kustantajille.

Arkistot

Valtuuskunnan ja Kansallisarkiston yhdessä asettama arkistotyöryhmä on toiminut vuodesta 1999 lähtien. Se on järjestänyt seuroille arkistohoidon koulutusta ja julkaissut käsikirjan, jonka uudistettu painos *Arkistot kuntoon. Yhdistyksen arkistokäsikirja/Tag hand om arkivet. Arkivhandbok för föreningar* (toim. Marja Pohjola–Petra Hakala–Lauri Harvilahti) ilmestyi vuonna 2008.

Arkistoryhmä pyrkii saamaan tieteellisten seurojen arkistot julkisiin arkistoihin tutkijoiden käytettäväksi. Kansallisarkistoon on tallennettu useita kansallisesti merkittäviä arkistoja. Työ aloitettiin professori Kalevi Rikkisen aloitteesta Suomen Maantieteellisen Seuran laajan arkiston parista. Myös Suomalais-Ugrilaisen Seuran arkisto sekä valtuuskunnan oma ja Tieteen päivien arkisto järjestettiin ja tallennettiin Kansallisarkistoon tutkijoiden ulottuville.

Tieteen tulosten tunnetuksi tekeminen

Tieteessä tapahtuu

Osana Julkaisukeskuksen tehtävää oli koota

aineistoa ja kertoa valtuuskunnan jäsenseurojen toiminnasta. Valtuuskunnan toimistoon alettiin koota tietoja seurojen kokouksista, konferensseista ja muista tapahtumista sekä julkaisuisista. Tämä materiaali sekä seurojen kokouksissa pidettyjä esitelmiä julkaistiin syksystä 1983 alkaen *Tieteessä tapahtuu* monisteena, joita lähetettiin tiedotusvälineille. Aineiston monipuolistuksessa se muuttui aikakauslehdeksi, jonka levikki on laajentunut 6 000 kappaleeseen.

Tieteessä tapahtuu vakiinnutti asemansa tieteen johtavana yleislehtenä 1990-luvulla. Tiedeyhteisö keskustelee sen palstoilla yli tiedekunta- ja tieteenalojen rajojen. Siinä on eräs lehden vahvuus. Joskus keskustelu on kiivasta, kuten Susiluolan arkeologiasta vuosina 2004–2005.

Maan johtavat tutkijat ja tiedehallinnon edustajat kirjoittavat lehden pääkirjoituksia. Lehdesä esitellään vuosittain noin 60 tiede- ja tietokirjaa. Lehti toimii edelleen valtuuskunnan ja sen jäsenseurojen toiminnan ja julkaisujen tiedotuskanavana.

Tieteen päivät

Ensimmäiset yritykset Tieteen päivien järjestämiseksi olivat vuosina 1922 ja 1926 pidetyt "tutkijainkokoukset", ja ensimmäiset "Tieteen päivät" olivat vuonna 1954. Vuodesta 1977 niitä on järjestetty säännöllisesti, ensin joka viides vuosi ja nyttemmin joka toinen vuosi. Valtuuskunta on ollut mukana järjestelyissä vuodesta 1987 lähtien. Tieteen päivillä esiintyy nykyään noin kolmesataa tutkijaa ja yleisö on kasvanut 15 000 osallistujaan. Verkossa nähtävää osaa esityksistä katsotaan kymmeniä tuhansia kertoja.

Esitelmäsarjojen perusrungon rinnalle on otettu uusia ohjelmia. Hyvin suosittuja ovat Päivän painit, joissa kaksi erilaista näkemystä edustavaa tutkijaa keskustelee. Suurin yleisömenestys oli vuonna 2003, kun professorit Kalevi Wiik ja Ulla-Maija Kulonen kiistelivät suomalaisten juurista. Nuorille on omaa ohjelmaa.

Tieteiden yötä vietetään päivien yhteydessä. Kruununhaan alueella toimivat jäsenseurat tarjoavat ohjelmaa, jonka keskuspaikka on Tieteiden talolla. Tapahtumia on myös muualla, kuten Suomen Pankin rahamuseossa, Kansallisarkis-

tossa ja Kansalliskirjastossa. Pakkaset ja lumisateet tihentävät iltayön tunnelmaa, kun tuhatpäinen osallistujajoukko liikkuu Kruununhaan kaduilla.

Tieteen päivien esitelmistä koottiin aluksi jälkikäteen artikkelikokoelma. Osa esitelmistä puolestaan muodostaa aina kyseisen vuoden *Tieteessä tapahtuu* -lehden sisällön tukirangan. Vuonna 2009 *Kaikki evoluutiosta* (toim. Ilkka Niiniluoto–Ilkka Hanski–Ilari Hetemäki) julkaistiin yhdessä Gaudeamus-kustantamon kanssa jo päivien aikana. Teos saavutti ennennäkemättömän suosion, ja ensimmäinen painos myytiin loppuun parissa kuukaudessa.

Asiantuntijarooli ja vaikuttaminen

Tieteellisten seurain valtuuskunnasta on muodostunut tiedeyhteisön merkittävä asiantuntijaelin. Se edustaa kaikkia tieteenaloja, mutta se ei aja yksittäisen tieteenalan, yliopiston tai tutkimuslaitoksen etuja, vaan puhuu tiedeyhteisön yhteisellä äänellä.

Tutkimuksen kannalta valtuuskunnan merkittävä asiantuntijatehtävä on esityksen tekeminen Suomen Akatemian tieteellisten toimikuntien jäseniksi. Valtuuskunnan ehdottamista professoreista hieman yli puolet on nimitetty toimikuntiin. Tällä on taattu, että toimikunnilla on tiedeyhteisön luottamus.

Valtioneuvosto, opetusministeriö, monet muut ministeriöt ja Suomen Akademia pyytävät valtuuskunnalta lausuntoja muutoshankkeistaan ja kutsuvat valtuuskunnan edustajia erilaisiin työryhmiin esittämään tiedeyhteisön näkemyksiä.

Tieteellisten seurain valtuuskunta oli vuodesta 1983 lähtien aktiivisesti mukana perustamassa tiedekeskussäätiö Heurekaa. Valtuuskunnan jäsenseurojen kanssa luotiin 40 työryhmän suunnitteluverkosto. Tuloksena olivat mm. pilottinäyttelyt Pulssi (1985), Kalevalan juhlanäyttely (1985) ja AQVA 86 (1986). Heureka avattiin 1989, ja valtuuskunta sekä sen jäsen-seurat ovat olleet tiiviissä yhteistyössä tiedekeskuksen kanssa. Valtuuskunnan edustajat työskentelevät sekä säätiön hallituksessa että sen valtuuskunnassa.

Valtuuskunta on ollut vaikuttamassa *Tiede*-lehden, useiden ulkomailla toimivien Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien, Helsingin yliopistomuseon säätiön ja Sastamalan kaupungissa toimivan Suomen Kirjainstituutin säätiön perustamiseen.

Valtuuskunta järjesti lokakuussa 1984 yhteistyössä Suomen Akatemian kanssa tieteellisten sarjojen toimittajille seminaarin, jossa tehtiin aloite tieteellisten toimittajien yhdistyksen perustamiseksi. Professori Paul Fogelbergin johdolla toiminut työryhmä valmisteli asiaa, ja maaliskuussa 1985 perustettiin Suomen tiedetoimittajat ry. Samoin valtuuskunta teki aloitteen Tiedekustantajien liiton perustamiseen vuonna 1993.

Tiedeakatemiajaosto

Suomen Tiedeakatemian Valtuuskunta oli toiminut vuodesta 1975 lähtien tiedeakatemioiden rekisteröimättömänä yhteistyöelimenä, joka hoiti suhteita kansainvälisiin tiedeakatemioihin ja muihin tieteellisiin järjestöihin sekä toimi tieteen asiantuntijaelimenä. Uuden perustuslain voimaan tulon jälkeen sen oli järjestäydyttävä tai hakeuduttava yhteistyöhön sellaisen toimijan kanssa, jolla on oikeushenkilöstatus. Pohdintojen tuloksena Suomen Tiedeakatemian Valtuuskunta purettiin ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan yhteyteen perustettiin vuoden 2008 alusta Tiedeakatemiajaosto.

Tiedeakatemiajaosto edustaa Suomea 11 kansainvälisessä järjestössä. Jaoston puheenjohtaja, professori Olavi Nevanlinna toimii European Academies Science Advisory Councilin (EASAC) neuvoston jäsenenä. Kansleri Eero Vuorio osallistuu Euroopan tiedesäätiön (ESF) tutkijanuraa käsittelevän jäsenorganisaatiofoorumin toimintaan. Kansleri emeritus Kari Raivio toimii Kansainvälisen tiedeneuvoston ICSU:n tieteellisestä strategiasta ja arvioinnista vastaavana varapresidenttinä 2009–2011.

Suomessa jaosto vastaa ICSU:n suomalaisen tieteenalakohtaisen kansalliskomitean koordinoinnista sekä päättää opetusministeriön kansalliskomiteoiden toimintaan osoittaman valtionavustuksen jakamisesta ja lähes 50 kan-

sainvälisen järjestön ja tutkimusohjelman jäsenmaksuista.

Yhteistyö Suomen Akatemian kanssa

Keväällä 2005 aloitettiin Suomen Akatemian aloitteesta neuvottelut eräiden määrärahojen jakamisen siirtämisestä valtuuskunnalle. Niiden tuloksena valtuuskunta päätti ensimmäisen keran vuonna 2006 julkaisutoiminnan- ja kansainvälisen toiminnan avustuksista. Kansainvälisellä toiminnalla tarkoitetaan tässä kansainvälisten liittojen jäsenmaksuja ja näiden liittojen luottamustehtävissä toimivien suomalaisten matkakustannuksia. Kaksi vuotta myöhemmin myös kansainvälisiin konferensseihin ja kotimaisiin seminaareihin osoitetut määrärahat tulivat valtuuskunnan päätettäväksi.

Erillisiä hankkeita

Tieteellisten seurain valtuuskunnan täyttäessä sata vuotta vuonna 1999 merkkivuotta haluttiin julistaa tekemällä kokonaisuus Suomen tieteen historiasta. Neljä osaa käsittävän teosarjan päätoimittaja oli valtuuskunnan silloinen puheenjohtaja, akateemikko Päiviö Tommila, ja työtä ohjanneen neuvottelukunnan puheenjohtajana toimi kansleri Lauri Saxén.

Teosarjassa käsitellään tieteen ja tutkimuksen yleistä historiaa, sekä tieteenalakohtaisesti humanistisia ja yhteiskuntatieteitä, luonnontieteitä, lääketieteitä ja teknisiä tieteitä. Työn rahoittivat opetusministeriö ja useat säätiöt. Werner Söderström Osakeyhtiö kustansi teoksen. Sarjasta tehtiin yleistajuinen yksiosainen yhteenveto, joka julkaistiin Helsingin yliopiston Yliopistopainon kanssa vuonna 2003 nimellä *Suomen tieteen vaiheet*. Teos käännettiin englanniksi *Research in Finland – A History* ja ruotsiksi *Forskning i Finland genom tiderna*.

Syksyllä 2002 valtuuskunta järjesti Tiedekeskussäätiö Heurekan kanssa tiedeviestintää koskevan seminaarin. Tämä toimi lähtölaukauksena tiedeviestinnän opetuskokeilulle, jonka valtuuskunta järjesti luvuvuonna 2003–2005 yhdessä Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen kanssa Tieteen tiedotus ry:n ja Suomen tiedetoimittajain liiton tukemana. Näiden pilotti-

kurssien jälkeen tiedeviestinnän opetus on ollut osa viestinnän laitoksen opetustarjontaa.

Euroopan tutkimusinfrastruktuurin strategiafoorumi ESFRI laati vuonna 2006 julkistetun suunnitelman, ns. tiekartan, Euroopan tason tutkimusinfrastruktuurien rakentamis- ja päivitystarpeista. Suomessa kartoitus ja tiekartta laadittiin vuonna 2008 siten, että opetusministeriö rahoitti hankkeen ja Tieteellisten seurain valtuuskunta hallinnoi sitä. Projektin loppuraporttiin hyväksyttiin 24 hanketta merkittäviksi kansallisen tason infrastruktuureiksi ja tiekartalle 20 hanketta.

Tieteellisten seurain valtuuskunnan juhlavuoden 1999 yksi näkyvä saavutus oli valtuuskunnan satavuotisrahaston perustaminen. Onnitteluna saadut lahjoitukset annettiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan 100-vuotisrahaston peruspääomana Alfred Kordelinin säätiölle, joka onnitteli juhliavaa valtuuskuntaa "tuplaamalla" kyseisen pääoman. Rahastosta on toistaiseksi jaettu 50 000 euroa pääasiassa jäsenseurojen yleisötilaisuuksien järjestämiseen.

Neuvottelukuntien hallinto

Opetusministeriö laajensi 2000-luvun alussa *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan* (vuonna 2001) ja *Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan* (vuonna 2005) rahoitusta siten, että niiden pääsihteereistä tuli kokopäiväisiä toimihenkilöitä. Tällöin valtuuskunta valikoitui heidän toimipaikakseen neutraalina toimintaympäristönä.

Valtuuskunta on hoitanut vuodesta 2002 lähtien *Pohjoismaiden bioetiikkakomitean* hallintoa. Sopimusta on jatkettu jo kolmannelle kolmivuotiskaudelle, koska muissa Pohjoismaissa ei ole valtuuskunnan tapaista organisaatiota, joka voisi tarjota valmiin hallintoinfrastruktuurin.

Hallitus ja henkilökunta

Valtuuskunnan hallitusta on johtanut vuodesta 2000 lähtien Helsingin yliopiston nykyinen kansleri Ilkka Niiniluoto. Varapuheenjohtajana on toiminut vuodesta 1989 lähtien professori Juhani Keinonen, joka on myös valtionavustuspäätösten valmistelusta vastaavan jaoston

puheenjohtaja. Hallituksen pitkäaikaisia kantavia voimia ovat olleet myös Suomen Tiedeseuran edustajat Carl G. Gahmberg sekä julkaisukeskuksen johtokunnan puheenjohtajana Paul Fogelberg (1990–2002) ja René Gothóni vuodesta 2003 lähtien. Professori Erkki Hollo oli valtuuskunnan lakityöryhmän jäsen ja on antanut oikeudellista neuvontaa laajenevan toiminnan käänneissä. Humanistisia tieteitä työvaliokunnassa ovat edustaneet professori Ulla-Maija Kulonen, joka on myös julkaisukeskuksen johtokunnan varapuheenjohtaja, ja dosentti Kyllikki Tiensuu.

Vakituisen henkilökunnan määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa 23:sta 27 toimihenkilöön. Uudet toimet on perustettu neuvottelukuntiin ja Tiedeakatemiajaostoon sekä valtionavustusten käsittelyyn. Vuodesta 1987 lähtien toiminnanjohtajana toiminut dosentti Hannu Heikkilä siirtyi vuonna 2001 Alfred Kordelinin säätiön asiamieheksi. Tällöin toiminnanjohtajaksi valittiin dosentti Aura Korppi-Tommola. Julkaisupäällikkönä on toiminut filosofian maisteri Eeva-Liisa Aalto vuodesta 1994 lähtien. Tiedotuspäällikkö Jan Rydmanin seuraajaksi tuli vuonna 2007 filosofian maisteri Ilari Hetemäki. Kasvavaa taloutta hoitaa talous-

päällikkö Satu Kumlin. Vaihtokeskuksen pitkäaikaisen kirjastonhoitaja Jarl Pousarin jälkeen toimintaa johtaa kirjastonhoitaja Georg Strien. Tiedeakatemiajaoston sihteerinä toimii kansainvälisten asiain päällikkö Irina Kauhanen.

Kasvava organisaatio

Tieteellisten seurain valtuuskunnan asema tiedeyhteisössä on tällä hetkellä varsin vahva, ja sen asiantuntemukseen luotetaan. Valtuuskunnan painoarvo tiedeyhteisössä on kasvanut samalla, kun yhteistyö opetusministeriön ja Suomen Akatemian kanssa on tiivistynyt. Jäsenseurojen määrä on kasvanut 251 tieteelliseen seuraan. Jäsenseuroille tarjottavat palvelut ovat laajentuneet verkkopalveluihin. Valtuuskunnan haasteena on palvella kasvavaa jäsenkuntaa ja tukea tiedeyhteisön vapaaehtoista kansalaistoimintaa sen tarvitsemalla tavalla.

Dosentti Hannu Heikkilä on Alfred Kordelinin säätiön asiamies. Hän toimi vuosina 1987–2001 Tieteellisten seurain valtuuskunnan toiminnanjohtajana. Professori Aura Korppi-Tommola on ollut Tieteellisten seurain toiminnanjohtaja vuodesta 2001 lähtien.